

QASHSHOQLIKNING GLABAL O‘ZGARISH TRENDI

Ilhomjonov Jahongir Alisher o‘g‘li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

E-mail: jahongirilhomjonov165@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezis dunyo miqyosida qashshoqlik va uning turlari o‘zgarib borish trendlari ko‘rsatilgan va faktlar bilan yoritilgan.

Kalit so‘zlar: qashshoqlik, mutloq qashshoqlik, nisbiy qashshoqlik, qashshoqlik chegarasi.

THE TREND OF GLOBAL CHANGE OF POVERTY

Abstract: this thesis shows the trends of the change of the carp and its species on a global scale and is covered with facts.

Key words: poverty, extreme poverty, relative poverty, poverty line.

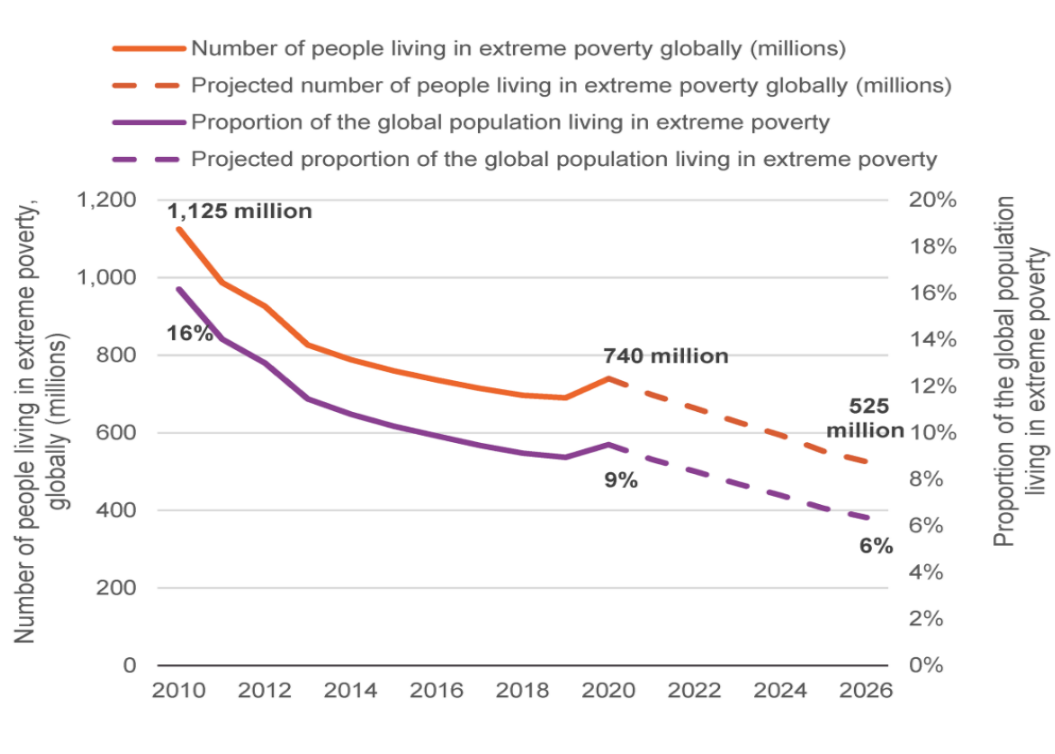
Global qashshoqlikni kamaytirish Mingyillik rivojlanish maqsadlarining (MRM) asosiy maqsadi edi. MRMning maqsadi 1990-2015 yillar oralig‘ida mutloq qashshoqlikda yashovchi odamlar sonini ikki baravar kamaytirish edi. Global miqyosda bu muddatdan uch yil oldin, ya’ni 2012 yilda erishildi. Qashshoqlikka barham berish hozir asosiy o‘rinni egallaydi. 2015-yilda boshlangan Barqaror rivojlanish maqsadlari (BRM); uning 17 maqsadidan birinchisi "2030 yilgacha qashshoqlikga barham berish". Mutloq qashshoqlik bo‘yicha global taraqqiyotni kuzatish dunyo ushbu maqsadga qanchalik yaqin ekanligini ko‘rsatadi.

2010-yilda hisob-kitoblarga ko‘ra, 1,1 milliard odam mutloq qashshoqlik chegarasida yashagan - o‘sha paytdagi dunyo aholisining 16 foizi.

2017-yilda (Jahon banki tomonidan global hisob-kitoblar e‘lon qilingan eng so‘nggi yil) 714 million kishi mutloq qashshoqlikda yashadi - bu dunyo aholisining 9 foizini tashkil qiladi. Joriy hisob-kitoblarga ko‘ra, 2019-yilda mutloq qashshoqlik pasayishda davom etgan, 2019-yilda 690 million kishi mutloq qashshoqlikda yashagan.

Qashshoqlik belgilangan qiymat (mutlaq qashshoqlik) yoki aholining qolgan qismiga nisbatan qiymat (nisbiy qashshoqlik) bilan belgilanishi mumkin. Mutlaq qashshoqlik kambag‘allik chegarasi deb nomlanuvchi asosiy ehtiyojlarni qondirish uchun zarur bo‘lgan minimal pul miqdori bilan o‘lchanadi. Agar odamning daromadi, xarajatlari yoki boyligi ushbu chegaradan past bo‘lsa, qashshoqlikda yashagan hisoblanadi. Aksincha, nisbiy qashshoqlik boshqalarga nisbatan aniqlanadi: agar uning daromadlari, xarajatlari yoki boyligi aholining qolgan qismining o‘rtacha darajasidan sezilarli darajada past bo‘lsa, odam qashshoqlikda bo‘ladi

1-shakl¹⁰

Qashshoqlik belgilangan qiymat (mutlaq qashshoqlik) yoki aholining qolgan qismiga nisbatan qiymat (nisbiy qashshoqlik) bilan belgilanishi mumkin. Mutlaq qashshoqlik kambag‘allik chegarasi deb nomlanuvchi asosiy ehtiyojlarni qondirish uchun zarur bo‘lgan minimal pul miqdori bilan o‘lchanadi. Agar odamning daromadi, xarajatlari yoki boyligi ushbu chegaradan past bo‘lsa, qashshoqlikda yashagan hisoblanadi. Aksincha, nisbiy qashshoqlik boshqalarga nisbatan aniqlanadi: agar uning

¹⁰ <https://devinit.org/resources/poverty-trends-global-regional-and-nationa>.

daromadlari, xarajatlari yoki boyligi aholining qolgan qismining o‘rtacha darajasidan sezilarli darajada past bo‘lsa, odam qashshoqlikda bo‘ladi.

Qashshoqlikni o‘lchashning xalqaro standarti mutloq qashshoqlik chegarasi bo‘lib, mutlaq qashshoqlik chegarasi kuniga bir kishi uchun 1,90 AQSh dollariga teng. Mutloq qashshoqlik chegarasi eng asosiy ehtiyojlarni qondirish uchun zarur bo‘lgan minimal daromad yoki xarajatlar sifatida qabul qilinadi. Ko‘pchilik mutloq qashshoqlik chegarasi juda past ekanligini ta’kidlaydi. Rivojlangan mamlakatlarda yuqori asosiy ehtiyojlar xarajatlarini aks ettiruvchi yana ikkita qashshoqlik chegarasi xalqaro miqyosda ham qo‘llaniladi: bir kishi uchun kuniga 3,20 AQSh dollari va 5,50 AQSh dollari. Mamlakatlar, shuningdek, ushbu mamlakatdagi o‘rtacha daromadlarga nisbatan qashshoqlik qanday ko‘rinishini aks ettirish uchun o‘zlarining milliy qashshoqlik chegaralarini qabul qiladilar.

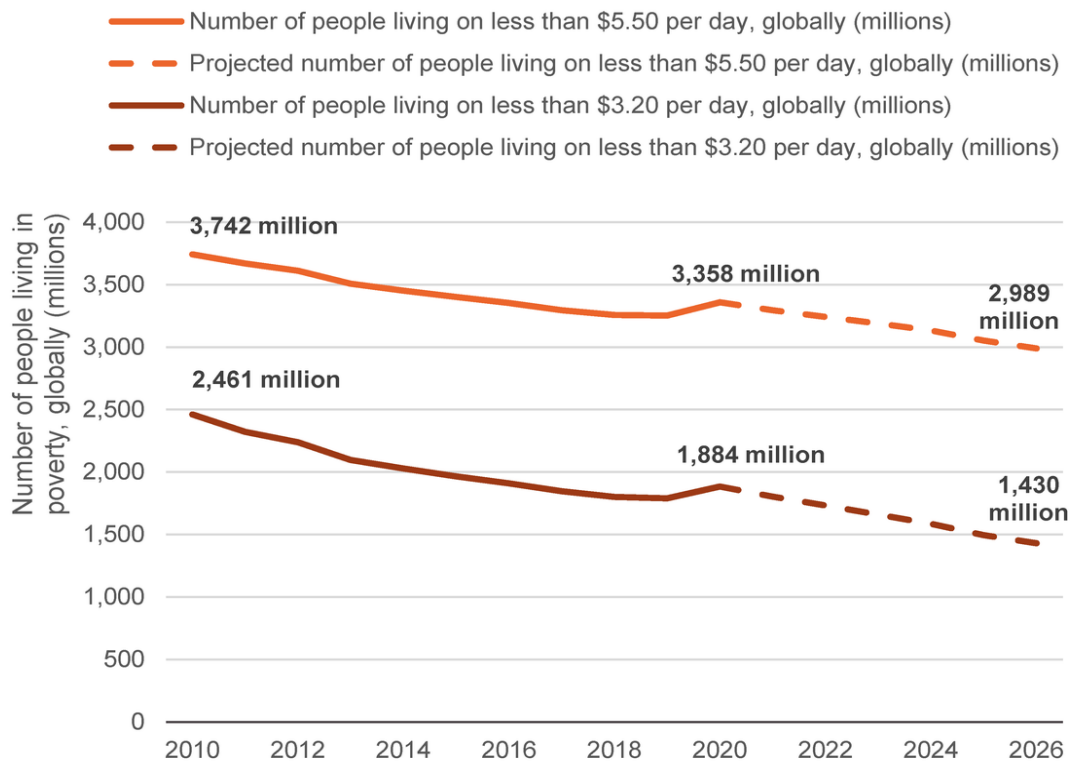
1,90 dollarlik mutloq qashshoqlik chegarasi 2011 yilda xarid qobiliyati pariteti (PPP) valyuta konvertatsiyasidan foydalanadigan mamlakatlarda standartlashtirilgan. PPP konvertatsiyasi valyutaning real sotib olish qobiliyatini aks ettiradi, shuning uchun 1,90 dollarlik chiziq qiymati tovarlar va xizmatlarning bir xil mahalliy qiymatini aks ettiradi. turli mamlakatlarda turli vaqtlarda.

Xalqaro qashshoqlik milliy uy xo‘jaliklari so‘rovlaridan olingan ma’lumotlar yordamida o‘lchanadi, ular aholi daromadlari va/yoki xarajatlari ma’lumotlarini qamrab oladi. Jahon bankining PovcalNet qashshoqlik haqidagi global ma’lumotlar ombori 1981–2019 yillar oralig‘ida 168 ta iqtisod uchun ikki milliondan ortiq uy xo‘jaliklari so‘rovlari ma’lumotlarini o‘z ichiga oladi. PovcalNet va milliy manbalardan olingan ma’lumotlar xalqaro, mintaqaviy va milliy qashshoqlik choralari ishlab chiqish va vaqt o‘tishi bilan qashshoqlikni kuzatish uchun ishlatiladi; ammo, uy xo‘jaliklari so‘rovlarida ko‘pincha etishmayotgan odamlar, uy xo‘jaliklari ichida taqsimlash imkonsizligi va ma’lumotlarni to‘plash va tahlil qilish uchun mavjud bo‘lish o‘rtasidagi vaqt kechikishi tufayli u cheklanganligicha qolmoqda, bu yillar davom etishi mumkin.

2-shaklda 3,20 va 5,50 dollarlik qashshoqlik chegarasidan pastda yashaydigan odamlar soni 2010 yildan beri pasayib bormoqda va pasayishda davom etishi taxmin

qilinmoqda, ammo 2026 yilda butun dunyo bo‘ylab deyarli 3 milliard odam kuniga 5,50 dollardan kam daromadga ega bo‘lishi taxmin qilinmoqda. Dunyo aholisining beshdan bir qismidan ko‘prog‘i 3,20 dollarlik qashshoqlik chegarasi ostida qolmoqda va deyarli yarmi 5,50 dollarlik qashshoqlik chegarasidan past.

2-shakl¹¹

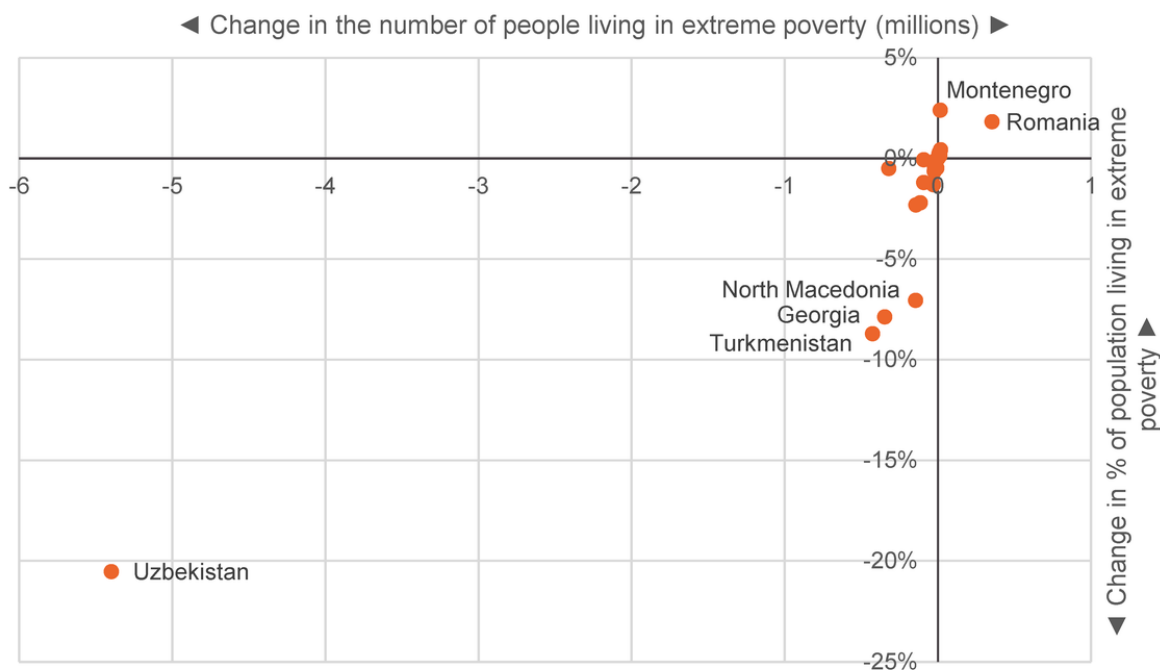
2010 va 2019 yillar oralig‘ida kuniga 3,20 dollardan kam daromad bilan yashaydigan odamlarning global ulushi 35 foizdan 23 foizga kamaydi, odamlar soni esa 671 millionga kamaydi. Biroq, bu raqam 2019 va 2020 yillar orasida taxminan 95 millionga oshgani taxmin qilinmoqda, 2020 va 2021 yillar orasida yana 80 millionga kamaygan, 2019 va 2021 yillar orasida sof o‘shish 15 million atrofida. 2021 yil holatiga ko‘ra, dunyo aholisining to‘rttdan bir qismi (1,8 milliard kishi) kuniga 3,20 dollardan pastroq kun kechirmoqda.

Shunga qaramay, 2026 yilga bo‘lgan bu prognozlarini ehtiyotkorlik bilan talqin qilish kerak. Ayni paytda aholining deyarli yarmi kuniga 5,50 dollardan kam daromad

¹¹ <https://data.worldbank.org>

bilan yashayotganligi sababli, kelgusi yillarda ushbu guruhga ta'sir qiladigan tajriba va voqealar juda xilma-xildir.

3- shakl¹². Yevropa va Markaziy Osiyo mamlakatlarida aholi sonining o'zgarishi (million) va o'ta qashshoqlikda yashovchi aholi ulushi (2010–2021)

5,50 dollarlik qashshoqlik chegarasiga qaraganda, 2010-2019 yillar orasida qashshoqlikda yashayotganlarning global ulushi 54 foizdan 42 foizga, odamlar soni esa 3,7 milliarddan 3,2 milliardga kamaydi. Biroq, pandemiya ta'siri 2019 yildan 2020 yilgacha bu ko'rsatkichni 106 millionga oshirishi kutilmoqda, 2020 va 2021 yillar orasida yana 64 millionga kamayishi, natijada 2019 va 2021 yillarda 41 millionga aniq o'sish bo'ladi. 2021-yilda dunyo aholisining taxminan beshdan ikki qismi (42%) kuniga 5,50 dollardan kam pul bilan yashagan.

Odamlarni mutloq qashshoqlik chegarasidan (1,90 AQSh dollari) oshib ketishda sezilarli yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, yuqori qashshoqlik chegaralariga nisbatan sekinroq o'sish ko'p odamlar hali ham mutloq qashshoqlik darajasiga tushib qolish xavfi borligini va aholining turmush darajasini yaxshilash uchun ko'proq sa'y-harakatlar zarurligini ko'rsatadi. eng kambag'al odamlar juda oddiy darajadan yuqori. XVJning so'nggi o'sish hisob-kitoblariga ko'ra, 2026 yilga borib, qashshoqlik

¹² Jahon banki PovcalNet va XVFning Jahon iqtisodiy istiqboliga asoslangan rivojlanish tashabbuslari

chegarasi 5,50 dollardan past bo‘lgan uch milliard odam va kuniga 3,20 dollardan kam bo‘lgan 1,5 milliard odam qoladi.

Jadvalning pastki chap burchagida O‘zbekistonda mutloq qashshoqlikda yashovchi aholi ulushi 21 foizga (30 foizdan 9 foizga) kamaydi: 5,4 million kishi endi qashshoqlikda uzoqroq yashaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. www.devinit.org
2. www.worldbank.org
3. Jahon banki PovcalNet va XVFning Jahon iqtisodiy istiqboliga asoslangan rivojlanish tashabbuslari markasi.
4. www.investopedia.com
5. www.un.org